

EN VERDEN TIL FÆLLES

Lærervejledning til undervisning om børn og unge
og klimaforandringer i Tanzania og Danmark

GRUNDSKOLEN – UDSKOLING

Friluftsrådet

En verden til fælles

Undervisningsmaterialet *En verden til fælles* lægger op til undervisningsforløb, som giver eleverne en forståelse af klimaforandrings konsekvenser for børn og unges liv og fremtid, og arbejdet med forløbet bidrager til at styrke elevernes demokratiske medborgerskab og handlekompetence på klimaområdet. *En verden til fælles* lægger således også op til at arbejde med FN's Verdensmål.

Materialet tager udgangspunkt i historier fra Tanzania, som sigter på at skabe forståelse for og indlevelse i klimaforandrings konsekvenser for konkrete livssituationer. *En verden til fælles* lægger desuden op til aktiviteter og refleksion fokuseret på børn og unges hverdagsliv i Danmark og mere bredt på globale forhold og politik. Materialet kan bruges til både tværfaglige og fagspecifikke undervisningsforløb.

Omdrejningspunktet for undervisningsmaterialet er en række historier om tanzanianske børn og unge, hvis livssituationer udfordres af klimaforandringer. Børnene søger aktivt at skabe en mere bæredygtig fremtid gennem deltagelsen i aktiviteter og demokratiske processer på deres skoler, der er del af det tanzanianske Eco-Schools-program (pendant til Grøn Skole i Danmark – se boks). Med udgangspunkt i tekst eller film om børnene og deres familier, og med

faktuel baggrundsinformation, lægger materialet op til indlevelse, diskussion, refleksion og videnstignelse - og efterfølgende til aktiviteter fokuseret på fremtidsforestillinger, visioner, kritisk stillingtagen samt forskellige former for handlen i relation til klimaforandringerne.

Aktiviteterne i *En verden til fælles* bidrager til at opfylde folkeskolens formålsparagraf ved at give eleverne forståelse for andre lande og kulturer samt for menneskets samspil med naturen.

Undervisningsmaterialet er udarbejdet til undervisning i udskolingen i fagene dansk, engelsk, historie, samfundsfag og naturfagene (fysik/biologi/geografi) og bidrager til de enkelte fags fagformål og Forenklede Fælles Mål. De guidelines til undervisningen, som præsenteres i denne lærervejledning, er ideer, som kan tilpasses klassetrinnet, elevgruppen og dine interesser som lærer, ligesom en del af opgaverne lægger op til afgangsprøven, for eksempel opgaven til dansk, skriftlig fremstilling og de naturfaglige opgaver.

Del gerne dine erfaringer med materialet eller eventuelle forslag til videreudvikling af materialet ved at sende en e-mail til fr@friluftsraadet.dk.

Fakta om Grøn Skole

Grøn Skole er Friluftsrådets miljøundervisningsprogram for bæredygtig udvikling. Det Grønne Flag er med til at give skolen (grundskoler, gymnasieskoler, efterskoler osv.) en synlig grøn profil, og programmet inspirerer til en undervisning, som gør en forskel. Målet er at bidrage til, at børn og unge bliver aktive medborgere, der kan tage hånd om vores natur og miljø.

Grøn Skole er den danske del af det verdensomspændende Eco-Schools-program, der findes i 58 lande og koordineres af Foundation for Environmental Education, FEE www.fee.global og i Danmark af Friluftsrådet www.friluftsraadet.dk. Se mere på www.groenskole.dk.

Side	Indhold
3	En verden til fælles
4	Baggrund
6	Verdensmål
7	Didaktisk grundlag
8	Sådan bruger du materialet
10	Introforløb: Børn & klima i Tanzania
11	DANSK · Bæredygtige handlinger og klimaforandringer
15	HISTORIE · Kvinders og pigers rettigheder
18	SAMFUNDSFAG · Levevilkår og uddannelse
20	ENGELSK · The Eco-School Programme in Tanzania
22	NATURFAGENE · Adgang til drikkevand og bæredygtigt landbrug
26	NATURFAGENE ekstraopgave · Mangroveskovene på Zanzibar

Kolofon

Udgivet 2022 af Friluftsrådet

Forfatter: Katja Gottlieb og Adam Nørgaard,

Delvist baseret på materialet *En verden til fælles* lavet af Friluftsrådet og Nanna Jordt Jørgensen, 2016.

Redaktion: Karen Præstegaard Hendriksen, Astrid Grunert Rantorp og Carsten Brinkmeyer

Foto: Carsten Brinkmeyer og Merlin Christophersen

Materialet er udarbejdet med støtte fra CISU - Civilsamfund i udvikling.

Baggrund

Klimaforandringer i Tanzania

I Tanzania resulterer klimaforandringer i ustabile vejrforhold. Tidligere faldt regnen i bestemte perioder af året, men nu er det meget svært at forudse, hvornår nedbøren kommer, og det gør det svært for de mange småbønder at planlægge deres dyrkning. Når regnen endelig kommer, er den ofte meget voldsom og resulterer i oversvømmelser og jordskred, som også er ødelæggende for høsten.

Klimaforandringer og livet for børn og unge

Når høsten slår fejl, får børn mindre mad. Hvis forældrene ikke har afgrøder at sælge, kan det desuden betyde, at de ikke har penge til at købe skoleuniform og bøger til børnene, og så kommer de måske ikke i skole. Samtidig kan klimaforandringer betyde, at børns arbejdsbyrde stiger. For eksempel er børn ofte ansvarlige for at hente vand og brænde til deres familier, og når vandressourcer udtørres og skov forsvinder, skal de gå længere. Når klimaforandringer truer de leveveje, som folk i et lokalsamfund hidtil har praktiseret, bliver vilkårene for børn og unges fremtidsplaner desuden ændret. Børn og unge får brug for nye former for viden for at kunne klare sig i en fremtid præget af klimaforandringer.

Klima og kultur

Klima og kultur indvirker på hinanden. Det er den vestlige verdens kulturformer, som i høj grad er ansvarlig for de klimaforandringer, vi oplever i dag. Når klimaet forandrer sig, påvirker det vores kulturelle måder at gøre forskellige ting på, for eksempel vores madvaner, brug af energi, hvordan vi forholder os til fremtiden osv. I Tanzania betyder klimaforandringerne, at man må arbejde med nye måder med at forudse vejret og at dyrke landbrug på, at man må finde nye, mindre brændekrævende energiformer, og at man må ændre sine madvaner.

Klimaforandringer og demokrati

For di konsekvenserne af klimaforandringer på afgørende vis kommer til at præge børn og unges fremtid over hele kloden, mener Friluftsrådet, at det er vigtigt at styrke og lytte til børns demokratiske stemme på klimaområdet. Gennem Eco-Schools-programmet i Tanzania oprettes grønne børneparlamentarier på skolerne, hvor børn får mulighed for at drøfte miljø og klima og at arbejde med at finde løsninger, som kan gennemføres på skolen og i børnenes hjem. På lignende vis er der på de grønne skoler i Danmark etableret Grønne Råd, hvor elever deltager i diskussioner om bæredygtighed og mulige løsninger til at gøre skolen mere bæredygtig. Arbejdet med børns demokratiske deltagelse har til formål at danne en generation af bæredygtighedsansvarlige og handlekompetente borgere.

FN's verdensmål og en verden til fælles

Som beskrevet tidligere, lægger undervisningsmaterialet En verden til fælles også op til aktiviteter og refleksion fokuseret på globale forhold og politik – og i den forbindelse lægger materialet op til, at i inddrager FN's 17 Verdensmål for bæredygtig udvikling i undervisningen. I En verden til fælles finder I et helt konkret eksempel på, hvorfor Verdensmålene er vigtige, og hvorfor det er vigtigt, at verden er fælles om at opfylde målene. I det følgende kan I læse en kort introduktion til Verdensmålene og deres sammenhæng med undervisningsmaterialet En verden til fælles.

Verdensmålene – mål for hele verden

I 2015 vedtog organisationen de Forenede Nationer (FN) 17 mål for bæredygtig udvikling. De 17 mål hedder "Sustainable Development Goals" på engelsk, og på dansk kalder vi dem Verdensmålene. Verdensmålene forpligter FN's 193 medlemslande til at løse de store udfordringer verden står over for inden 2030; for eksempel skal fattigdom og sult afskaffes, ulighed mellem mennesker skal reduceres og alle skal have adgang til uddannelse, bedre sundhed og en plads på jobmarkedet.

En vigtig pointe i forbindelse med FN's 17 verdensmål er, at man ikke kan løse målene ét efter ét. Målene er nemlig alle afhængige af hinanden, og halter indsatsen på ét område, vil det påvirke de andre områder. Det er også centralt for Verdensmålene, at de gælder for alle verdens lande, og at det er nødvendigt, at landene løfter opgaven om at opfylde målene i fællesskab.

Fælles om mål 13: Klimaindsats

Mål nummer 13 er et godt eksempel på, at Verdensmålene hænger sammen. Mål nummer 13 handler om klimaet, men på en måde handler alle de andre Verdensmål også om klimaet, for hvis ikke verdens lande tager hånd om klimaforandringerne, er det umuligt at nå de 16 andre Verdensmål. Klimaforandringerne påvirker allerede forsyningen af mad og vand til mange mennesker verden over, de påvirker menneskers helbred, de tvinger flere mennesker til at emigrere, og de er med til at destabilisere fred og sikkerhed. At løse udfordringen med menneskeskabte klimaforandringer er derfor en forudsætning for at skabe en udvikling mod en mere bæredygtig og retfærdig verden.

Løsningen af klimakrisen er et godt eksempel på, hvor vigtigt det er, at hele verden arbejder sammen for at opfylde de 17 Verdensmål. Klimaforandringer kender nemlig ikke til landegrænser; det vi gør i Danmark, påvirker Tanzania og resten af verden, og det Tanzania og resten af verden gør påvirker Danmark. Når det kommer til klima, har vi en verden til fælles, og netop dét sætter FN's Verdensmål og undervisningsmaterialet En verden til fælles fokus på.

Verdensmål, medborgerskab og handlekompetence

De 17 Verdensmål er den mest ambitiøse plan nogensinde - nu skal den føres ud i virkeligheden.

Og den opgave vil især blive løst af den yngre generation. Det er dem, der skal holde fremtidens politikere og ledere ansvarlige for at imødekomme deres løfter, og det er dem, der selv kommer til at udvikle nye løsninger på verdens problemer. Derfor er det vigtigt, at den yngre generation kender til verdensmålene, og får styrket deres stemme i en global sammenhæng. Det er dem, der kan gøre en forskel for vores verden.

Didaktisk grundlag

Undervisningsmaterialet trækker på didaktisk tænkning om følelser, fakta og fantasi, globalt medborgerskab og handlekompetence.

Følelser, fakta og fantasi

Følelser, fakta og fantasi er tre undervisningsmæssige fokuspunkter, som har vist sig centrale for undervisning om klima og bæredygtig udvikling. Følelser omhandler de aspekter af undervisningen, som mobiliserer elevernes engagement og empati, og som derved skaber nysgerrighed og motivation for undersøgelse og handling. Fakta står i denne sammenhæng for den forudsætningsviden, som det er nødvendigt, at eleverne erhverver sig, for at de kan reflektere over og tage stilling til miljø- og samfundsmæssige forhold. Denne viden trækker som regel på natur- eller samfundsvidenskaberne. Fantasi henviser til undervisningsaktiviteter, der appellerer til elevernes evne til at forestille sig fremtiden og livet andre steder i verden. Det gælder dels evnen til at forestille sig nutidige og fremtidige konsekvenser af klimaforandringer, dels færdighederne til at kunne formulere visioner og ideer for en alternativ fremtid.

I dette undervisningsmateriale tager aktiviteterne udgangspunkt i historier, som appellerer til elevernes følelser. Herefter udbygges med faktoorienterede undersøgelser og sidst arbejdes der med fantasi og fremtidsforestillinger.

Globalt medborgerskab

Global medborgerskabsundervisning er undervisning, som styrker kendskabet til globale forhold, opfordrer til respekt og anerkendelse af kulturelt anderledes livsformer og opbygger ansvarlighed for den fælles verden. "Kritisk global medborgerskabsundervisning" er undervisning, der forholder sig til ulige magtforhold og global uretfærdighed, og som sigter på at styrke elevernes evne til at forestille sig andre fremtider og at handle ansvarligt. Et vigtigt aspekt af global medborgerundervisning er undervisning i interkulturel kompetence, som sætter fokus på elevernes forståelse af andre kulturelle livsformer og forståelser, deres kapacitet til at reflektere kritisk over kulturelle stereotyper og deres evne til at indgå i dialog med andre. Det er centralt, at kultur ikke formidles som en fast og uforanderlig størrelse, vi besidder, men som praksisser og betydninger, der er i løbende forandring, og som konstant forhandles og diskuteres.

Handlekompetence

Handlekompetence er et demokratisk dannelsesbegreb, som spiller en central rolle i den skandinaviske miljøpædagogik. En didaktisk tilgang, som sætter fokus på handlekompetence, sigter på at styrke elevernes aktive stillingtagen og demokratiske deltagelse i processer som angår samfunds- og miljømæssige udfordringer. Der undervises med andre ord ikke for at formidle den "rigtige" løsning på et problem, men for at belyse forskellige perspektiver af en problemstilling og styrke elevernes evne til at tage stilling og handle på baggrund af deres viden. Undervisningsmaterialet lægger især op til at styrke elevernes handlekompetence i forhold til at skabe sig en stemme på klimoområdet.

Sådan bruger du materialet

Undervisningsmaterialet En verden til fælles kan bruges i både fagspecifikke og tværfaglige forløb.

Alle forløb kan med fordel sættes i gang med den generelle introduktion til materialet. Herefter kan I enten vælge at lave et fagspecifikt forløb med et eller to temaer (følg farvekoderne) eller et tværfagligt forløb, der arbejder på tværs af de faglige oplæg, så der skabes en større forståelse af sammenhæng. Temaerne kan strække sig over 2-6 lektioner.

Med udgangspunkt i den enkelte lærers faglighed kan materialet vinkles, udbygges og tilpasses klassetrinnet og den enkelte klasses interesser og niveau. I denne lærervejledning beskrives de kompetenceområder, kompetencemål og færdigheds- og vidensmål, som materialet bidrager til inden for hvert enkelt fag. Der gives forslag til læringsmål, som kan tilpasses hvert enkelt forløb efter behov. Temaernes aktiviteter er i store træk opbygget over den samme struktur.

Udgangspunktet for materialet er **Stemmer fra Tanzania** – en stribe små film og tekst om børn og unge i Tanzania, som findes på www.enverdentilfaelles.dk. På hjemmesiden kan du også downloade faktakort og elevark til temaet. På elevarket (og som beskrevet i denne lærervejledning) opfordres eleverne gennem en række spørgsmål til refleksion og diskussion over de forhold, der beskrives i de små film og over lignende aspekter af deres eget liv. Herefter sættes de i gang med undersøgelser af faktuelle forhold relateret til emnet.

Undervisningsmaterialet tilbyder til dette formål en række faktakort (på websitet) med kortfattet information om emnet, men der kan naturligvis også søges yderligere information på nettet eller biblioteket. Undersøgelsen følges op af en aktivitet, der lægger op til fantasi og forestilling i form af klimakampagne, fremtidsvisioner, løsningsforslag osv. Til nogle af temaerne foreslås desuden en hjemmeopgave, som eleverne kan lave enten inden eller efter lektionerne.

I lærervejledningen gives desuden et forslag til en elevorienteret evaluering af aktiviteten.

Enkeltfaglige forløb

Dansk	Introduktion: Børn og unge og klimaforandringer i Tanzania	Lav en klimakampagne Skriv et debatindlæg
Historie		Pigers rettigheder
Engelsk		Learn about the Eco-School Programme
Samfundsfag		Leveforhold
Naturfagene (fysik/kemi, geografi og biologi)		Rent drikkevand Arbejd med gødning Bonus: Mangrovens betydning

Introforløb

Børn og klima i Tanzania (2 lektioner)

Disse to undervisningslektioner fungerer som introduktion til de efterfølgende fagspecifikke temaer. Hvis der ikke er så meget tid til rådighed, kan noget af materialet inkorporeres i den første fagspecifikke lektion.

Lektionerne introducerer eleverne til undervisningsmaterialets tema om klimaforandringer konsekvenser for børns liv og fremtid i Tanzania og Danmark og opfordrer til refleksion over, hvorfor klimaforandringer opleves forskelligt af børn i forskellige dele af verden. Lektionerne bidrager helt overordnet til den del af folkeskolens formålsparagraf, som sigter på at give eleverne forståelse for andre lande og kulturer og for menneskets samspil med naturen.

Materiale

- Film om børn og klimaforandringer i Tanzania Link:
<https://youtu.be/nNVA6R-ck7U>

Ekstra materiale (udvælg evt. det, der passer bedst til faget eller forløbet):

- Faktakort 1 om klimapolitik
- Faktakort 2 om kampagner
- Faktakort 3 om Verdensmål 4
- Faktakort 4 om Verdensmål 5
- Faktakort 5 om Verdensmål 1
- Faktakort 6 om klimaforandringer
- Faktakort 7 om Tanzania

Forløb

Stemmer fra Tanzania

- Se filmen om børn og klimaforandringer i Tanzania.

Diskussion og refleksion

Diskuter følgende spørgsmål med eleverne:

- Hvordan er børnene i filmen påvirket af klimaforandringer?
- Hvordan tror I det føles?
- Hvordan er børn i Danmark påvirket af klimaforandringer?
- Hvorfor er der forskel på, hvordan børn påvirkes af klimaforandringer forskellige steder i verden?

Undersøgelse

Undersøg, hvad klimaforandringer er. Undersøg dernæst forskellene mellem Danmark og Tanzania for at belyse baggrunden for, at der er forskel på, hvordan børn i Danmark og børn i Tanzania påvirkes af klimaforandringer.

F.eks.

- Hvad er klimaforandringer? Hvordan rammes Danmark og Tanzania forskelligt af klimaforandringer? (Diskuter med afsæt i faktakort 6 om klimaforandringer).
- Hvad er der fra politisk side gjort for at arbejde for klimaet (Faktakort 1)
- Hvilken rolle spiller klimaforandringer i verdensmålene? (Faktakort 3, 4 og 5)

DANSK

Undervisningsmaterialet *En verden til fælles* bidrager til danskfagets fagformål ved at "fremme elevernes indlevelsessevne og deres æstetiske, etiske og historiske forståelse", ved at "styrke deres beherskelse af sproget og fremme deres lyst til at bruge sproget personligt og alsidigt i samspil med andre", samt ved at fremme elevernes udvikling af "en åben og analytisk indstilling til samtidens og andre perioders og kulturers udtryksformer".

Materialet sætter fokus på børns deltagelse i samtale og demokrati omkring bæredygtighed og klimaforandringer. Med udgangspunkt i filmisk materiale om tanzanianske børn og unges hverdag og deres deltagelse i diskussioner om klima og bæredygtighed opfordres eleverne til indlevelse i de tanzanianske børn og unges problemstillinger, refleksion over forskellige måder at rammesætte børns demokratiske deltagelse og udvikling af en egen bæredygtigheds-politisk stemme.

Der er i materialet to danskfaglige forløb, der enten kan bruges i forlængelse af hinanden, eller hver for sig. Et mere kreativt, hvor eleverne skal handle og skabe deres egen klimakampagne, og et mere klassisk, der har skriftlig fremstilling som omdrejningspunkt. Denne opgave, der rent indholdsmæssigt mimer afgangsprøven, kan også bruges som evaluering af hele projektet, hvis I lægger den sidst i forløbet.

Fra Fælles mål Dansk:

Delforløb 1 Lav en klimakampagne

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensmål	
Kommunikation	Eleven kan deltage reflekteret i kommunikation i komplekse formelle og sociale situationer.	Eleven kan argumentere og informere.	Eleven har viden om argumentations- og informationsformer.
		Eleven kan deltage aktivt, åbent og analytisk i dialog.	Eleven har viden om demokratisk dialog.
		Eleven kan karakterisere og diskutere sprog i forskellige situationer.	Eleven har viden om sprog og sprogbrug, sprogets variation og forskellige funktioner.

Delforløb 2 Skriv et debatindlæg

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensmål	
Fremstilling	Eleven kan udtrykke sig forståeligt, klart og varieret i skrift, tale, lyd og billede i en form, der passer til genre og situation.	Eleven kan tilrettelægge proces fra ide til færdigt produkt.	Eleven har viden om komplekse fremstillingsprocesser.
		Eleven kan disponere og layoute stof så det fremmer hensigten med produktet.	Eleven har viden om målrettede dispositions- og formidlingsmetoder.
		Eleven kan udarbejde opinions- og ekspressive tekster.	Eleven har viden om argumenterende og reflekterende fremstillingsformer.
		Eleven kan fremstille tekster med korrekt grammatik og layout.	Eleven har viden om korrekt grammatik, stavning, tegnsætning og layout.
		Eleven kan layoute tekster, så det fremmer kommunikationen.	Eleven har viden om formidlingsformer.

Lav en klimakampagne

(4-6 lektioner)

Materialer

- Film om, hvad de unge på en Eco-School i Tanzania gør sig af tanker om klimaforandringerne: <https://youtu.be/nNVA6R-ck7U>
- Faktakort 1 om klimapolitik
- Faktakort 2 om kampagner
- Elevark 1

Forløb

Forløbet DANSK 1 består af to dele. Del 1 "Stemmer fra Tanzania, diskussion, refleksion og undersøgelse" (1 lektion) lægger op til det videre arbejde med del 2 "Handling: Lav en klimakampagne" (3-5 lektioner).

Del 1

Stemmer fra Tanzania

- Se filmen om, hvilke tanker om klimaforandringer, som eleverne gør sig på en Eco-School i Tanzania: <https://youtu.be/nNVA6R-ck7U>

Diskussion og refleksion og undersøgelse

- Tal i klassen om, hvilke tanker eleverne Fabiola, Ezekiel, Seph og Bonasi i Tanzania gør sig om klimaforandringerne?
- Hvilke forskelle og ligheder ser I på klimaforandringerne betydning for børn og unge i Tanzania og i Danmark?
- Lav en brainstorm i klassen. Hvad kan I gøre i dagligdagen for at medvirke til at bekæmpe klimaforandringerne?
- Undersøg i fællesskab, hvad en kampagne er?

Del 2 Handling: Lav en klimakampagne på skolen

- Eleverne laver en klimakampagne på skolen. Aktiviteten indledes med en undersøgelse af, hvad en kampagne er (faktakort 2 om kampagner). Herefter går eleverne sammen i grupper på to-tre.
- Læs faktakort 1 om klimapolitik.
- Undersøg på nettet, hvad den almindelige dansker kan gøre i dagligdagen for at begrænse sit klimaaftryk. Vælg to-tre forslag, som I synes, kan give mening for eleverne på jeres skole.
- Saml op i klassen og lav en liste over ideer. Vælg i fællesskab de bedste.
- Eleverne laver i grupper deres kampagnebidrag og udgiver dem (plakater hænges op, videoer deles osv.).

Forslag til evaluering

- Evaluer efterfølgende i fællesskab. Har I konkrete eksempler på, at jeres kampagnebidrag har ændret noget? Hvad kan I gøre fremover?

Skriv et debatindlæg om klimaforandringerne

(5 lektioner)

Materialer

- Film om tanzanianske elevers bæredygtige handlinger: <https://youtu.be/IUkuCZfE4gE>
- Elevkort med skriveordre: Skriv et debatindlæg

Forløb

'Skriv et debatindlæg om klimaforandringer' har fokus på elevernes skriftlige arbejde.

Opgaven mimer prøven i dansk skriftlig fremstilling. Der sættes 3 ½ klokketime af til arbejdet. Eleverne skal indledningsvis se en kort film, og bruge filmen og de tanzanianske elevers refleksioner som afsæt for en opgave hvor, de skal:

Skrive et debatindlæg i en trykt avis.

Som forberedelse skal eleverne se filmen og søge informationer på nettet om klimaforandringer og deres konsekvenser.

I teksten skal eleven:

- beskrive, hvordan klimaforandringerne opleves i dagligdagen af børn og unge i Tanzania.
- redegøre for forskellene på, hvordan børn og unge i Tanzania og i Danmark oplever klimaforandringerne og deres konsekvenser.
- inddrage nogle af de interviewedes holdning.

Forslag til evaluering

- Besvarelsen afleveres til læreren og vurderes som en besvarelse i skriftlig fremstilling.

HISTORIE

Undervisningsmaterialet *En verden til fælles bidrager til den del af historiefagets fagformål, der fokuserer på, at "eleverne skal arbejde analytisk og vurderende med historiske sammenhænge og problemstillinger for at udbygge deres forståelse af menneskers liv og livsvilkår gennem tiderne og opnå indsigt i kontinuitet og forandring" samt at styrke elevernes historiske bevidsthed og identitet "med henblik på, at de forstår, hvordan de selv, deres livsvilkår og samfund er historieskabte".*

Forløbet tager udgangspunkt i fortællinger om udviklingen i piger og kvinders rettigheder i Tanzania, og den sammenhæng, der er mellem klimaforandringer og pigers mulighed for eksempelvis at gå i skole. Forløbet arbejder med samspillet mellem det lokale, det regionale og det globale. Med udgangspunkt i film om piger og kvinders rettigheder i Tanzania skal eleverne undersøge den historiske baggrund for udviklingen i kvinders og pigers rettigheder herhjemme. Og ønsker I at gå mere i dybden kan forløbet udbygges med elevernes interviews af egne bedsteførelde, der munder ud i en historisk fortælling.

Fra Fælles mål Historie: Kvinders og pigers rettigheder

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensmål	
Kronologi og sammenhæng	Eleven kan på baggrund af et kronologisk overblik forklare, hvorledes samfund har udviklet sig under forskellige forudsætninger.	Eleven kan forklare, hvorfor historisk udvikling i perioder var præget af kontinuitet og i andre af brud.	Eleven har viden om historisk udvikling.
		Eleven kan forklare historiske forandrings påvirkning af samfund lokalt, regionalt og globalt.	Eleven har viden om forandringer af samfund lokalt, regionalt og globalt
Historiebrug	Eleven kan forklare samspil mellem fortid, nutid og fremtid.	Eleven kan redegøre for brug af fortiden i argumentation og handling. Eleven har viden om funktion af historie i fortid og nutid.	Eleven kan diskutere egen og andres historiske bevidsthed. Eleven har viden om faktorer, der kan påvirke historisk bevidsthed.

Pigers rettigheder

(4-8 lektioner)

Materiale

- Filmen hvor Elizabeth, Fabiola og Beata fortæller om udviklingen i pigers og kvinders rettigheder i Tanzania:
<https://youtu.be/34nvPx-Xa2c>
- Faktakort 3 om verdensmål 4
- Faktakort 4 om verdensmål 5
- Elevkort historie

Forløb

Stemmer fra Tanzania

- Se filmen om udviklingen i pigers og kvinders rettigheder i Tanzania:
<https://youtu.be/34nvPx-Xa2c>

Diskussion og refleksion

Diskuter følgende spørgsmål i klassen:

- Læreren Elizabeth nævner en række forhold, der kan være problematiske i forhold til pigers skolegang. Hvad er udfordringerne? Og tror I, at disse problemer også har eksisteret rent historisk i Danmark?
- Hvordan var synet på pigers mulighed for at uddanne sig, da Beata var barn?
- Hvad fortæller Fabiola om forskellen på drenge og piger? Er det også sådan i Danmark?
- Hvad betyder uddannelse for lige rettigheder? Se på faktakortet om Verdensmål 4?

Undersøgelse

- Gå sammen i grupper på 3-4.
- Søg herefter yderligere information på nettet ('Kvinders rettigheder + tidslinje').
- Læs om den historiske udvikling af kvinders rettigheder i Danmark. Noter relevante begivenheder og årstal i et skema.
- Saml op i klassen og lav i fællesskab klassens tidslinje over kvinders rettigheder i Danmark.
- Hæng tidslinjen op i klassen.

Handling (hvis I har mindre tid, kan denne opgave undlades)

- Lav et interview med ældre om kvinders rettigheder. Gå sammen i grupper på 3-4.
- Lav en aftale med en forælder, en bedsteforælder eller en anden, I kender.
- I skal interviewe vedkommende om kønsforskelle, som de har oplevet dem i deres liv. Det kan være i samfundet som sådan, i deres opvækst og i familien, eller i deres arbejdsliv.
- I skal optage samtalen og bruge den som udgangspunkt for at lave en lille portrætfilm (5-10 minutter) om vedkommende.
- Derefter fremlægger I jeres fortælling i klassen.

Forslag til evaluering

Lav feedbackgrupper, således at hver gruppe også er feedbackgruppe på en anden fremlæggelse. Hver feedbackgruppe får efter fremlæggelse et par minutter til at drøfte, nedenstående spørgsmål:

- Hvad var særlig godt ved fremlæggelsen? (Det kan være indhold, videoens kvalitet eller måden, gruppen fremlagde på).
- Hvad kunne have været grebet bedre an? Og hvordan?
- Hvad har I lært af fremlæggelsen?

SAMFUNDSFAG

Samfundsfagsforløbet i materialet *En verden til fælles sigter mod*, at eleverne skal opnå viden og færdigheder, så de kan tage reflekteret stilling til samfundet og dets udvikling, ligesom de skal opnå forståelse af, hvordan mennesker både påvirkes af og kan påvirke samfundet, og de skal kunne forstå hverdagslivet i et samfundsmæssigt perspektiv.

Eleverne skal i dette forløb opnå indsigt i leveforholdene i Tanzania og sætte dem i perspektiv til leveforholdene i Danmark. De skal derefter gå i dybden med Verdensmål 1, der handler om afskaffelsen af fattigdom og producere en oplysningsvideo om Verdensmål 1.

Fra Fælles mål Samfundsfag: Levevilkår og uddannelse

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensmål	
Sociale og kulturelle forhold	Eleven kan tage stilling til og handle i forhold til sociale og kulturelle sammenhænge og problemstillinger.	Eleven kan analysere konkrete eksempler på globale kulturelle fænomener.	Eleven har viden om kulturel globalisering.
		Eleven kan redegøre for problemstillinger og muligheder vedrørende bæredygtighed og økonomisk vækst.	Eleven har viden om bæredygtig udvikling og økonomisk vækst.
Samfundsfaglige metoder	Eleven kan anvende samfundsfaglige metoder.	Eleven kan identificere, formulere og gennemføre enkle undersøgelser af samfundsmæssige problemstillinger.	Eleven har viden om samfundsfaglige undersøgelsesmetoder.
		Eleven kan formidle resultater af en gennemført undersøgelse.	Eleven har viden om brug af kulturteknikker og digitale medier til formidling.
		Eleven kan finde relevante kilder.	Eleven har viden om informationssøgning, herunder med digitale medier.

Levevilkår og uddannelse

(4 lektioner)

Materialer

- Filmen hvor Neema fortæller om sit liv i Tanzania: <https://youtu.be/BVa3zPkibYc>
- Faktakort 5 om Verdensmål 1
- Elevkort samfundsfag

Diskussion og refleksion

- Se filmen om Neema, der fortæller om sin dagligdag som teenager i Tanzania.
- Diskuter i klassen, hvordan Neemas liv, ligner jeres liv?
- På hvilke områder adskiller Neemas liv sig fra en dansk teenagers hverdag.
- Læs faktakort 5 om Verdensmål 1.

Undersøgelse

Del eleverne op i grupper og undersøg levevilkår i Tanzania og i Danmark.

Undersøg blandt andet nedenstående, og suppler med andre relevante informationer. De fleste informationer kan findes på <https://www.globalis.dk/>:

- Hvor mange mennesker bor der i Tanzania? Og i Danmark?
- Sammenlign befolkningspyramiden for henholdsvis Danmark og Tanzania. Hvilke forskelle er der på de to lande?
- Hvor mange børn får kvinder i gennemsnit i henholdsvis Danmark og Tanzania?
- Hvor stor er børnedødeligheden i henholdsvis Danmark og Tanzania?
- Hvor stor en del af befolkningen er underernærede i henholdsvis Danmark og Tanzania?
- Hvor stort er det gennemsnitlige co2-udslip pr. indbygger i henholdsvis Danmark og Tanzania?
- Hvor mange procent af indbyggerne kan læse?
- Hvor mange år går indbyggerne gennemsnitlig i skole i henholdsvis Danmark og Tanzania?
- Hvordan er ligestillingen mellem kønnene i henholdsvis Danmark og Tanzania?

Saml op i klassen. Suppler gerne med geografiske fakta om Tanzania.

Handling

Del eleverne op i grupper, der skal lave en lille video-'reklame' for afskaffelsen af fattigdom (2-3 minutter). De kan evt. bruge et animationsprogram som PowToon. Eleverne skal først læse om Verdensmål 1, derefter skrive et manuskript til deres video. Denne indspilles herefter.

- Gå sammen i grupper.
- Læs faktakort 5 om Verdensmål 1 – Afskaffelse af fattigdom. Besøg eventuelt Verdensmålenes danske hjemmeside og se filmen om Verdensmål 1. <https://www.verdensmaalene.dk/maal/1>.
- Skriv et kort manuskript til en video, der skal oplyse om Verdensmål 1.
- Lav videoen.

Forslag til evaluering

- Lad eleverne præsentere deres videoer for hinanden i klassen.

ENGELSK

Undervisningsmaterialet **En verden til fælles** bidrager bredt til engelskfagets fagformål om udviklingen af "sproglige, tekstmæssige og interkulturelle kompetencer, således at de kan anvende engelsk nationalt og globalt i deres aktuelle og fremtidige liv". Materialet belyser, hvordan mennesker i en del af de tidligere britiske kolonier i Afrika tænker og lever og giver på den måde "eleverne mulighed for at udvikle deres forståelse for mennesker med forskellig kulturel baggrund og forberede sig til et liv i et globalt samfund."

Materialet sætter fokus på, hvordan børn og unge lever med og håndterer klimaforandringer i deres daglig-dag. Med udgangspunkt i små film om børns hverdagsliv, tekst om skolegang i Uganda og et eksempel på tekstbogsmateriale fra Tanzania opfordres eleverne til at reflektere over forskelle og ligheder mellem danske og tanzanianske børneliv, samt til at kommunikere på engelsk om deres egen dagligdag.

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensmål	
Mundtlig kommunikation	Eleven kan deltage i læn- gere, spontane samtaler og argumentere for egne synspunkter på engelsk.	Eleven kan forstå varianter af engelsk fra forskellige autentiske situationer.	Eleven har viden om regionale og sociale varianter af engelsk.
		Eleven kan indgå i spontane samtaler om forskellige emner i et sprog, der passer til situa- tionen.	Eleven har viden om høflighedsstrategier.
Skriftlig kommunikation	Eleven kan forstå og skrive længere, sammenhængende tekster med forskellige formål på engelsk.	Eleven kan forstå centrale syn- spunkter i autentiske tekster.	Eleven har viden om hjælpemidler til læsning af tekster.
		Eleven kan udtrykke sig skriftligt afpasset hensigt, modtager og situation i længere sammen- hængende tekster.	Eleven har viden om kriterier til valg af sprog og indhold.
Kultur og samfund	Eleven kan agere selvstændigt i interna- tionale kulturmøder på baggrund af forståelse af kulturelle og samfunds- mæssige forhold.	Eleven kan forklare enkle for- skelle på sproglige varianter i det engelske sprog.	Eleven har viden om varianter af engelsk på verdensplan.
		Eleven kan producere multimodale teksttyper på engelsk.	Eleven har viden om struktur og funktion i multimodale medier.

The Eco-School Programme in Tanzania

(3-4 lektioner)

Materialer

- Film, hvor Victor og Mohamad forklarer om deres hverdag som elever på en Eco-School i Tanzania: <https://youtu.be/Ucpyx4pQYc4>
- Hjemmesider om Verdensmål på engelsk (Sustainable Development Goals). For eksempel: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>

Refleksion og diskussion

Bed eleverne om at diskutere:

- Climate change plays a major role in education in Tanzania - why?
- How can climate change prevent pupils from going to school?
- And why is education important in order to fight the climate changes?
- What are micro-projects? How can they help the community?

Undersøg

- Visit the homepage of the Eco-School Programme in Tanzania. <http://www.tfcg.org/what-we-do/communicate/eco-schools-programme-in-tanzania/>
- How do the pupils of Tanzanian Eco-Schools, according to the homepage, engage with their community to encourage change and protect the environment?
- Discuss: What can your school do to encourage change?

Handling

- Del eleverne op i mindre grupper, der herefter skal producere en kort film. Det kan enten være en film, der viser, hvad de selv gør for at opfordre jeres omgivelser til handling, eller en kort film, der opfordrer skolen til at blive grøn skole.

Evaluering

- Lad eleverne præsentere deres film.
- Diskuter filmene i klassen.

BIOLOGI, GEOGRAFI, FYSIK-KEMI

I undervisningsmaterialet En verden til fælles er udskolingens naturfaglige fag: Biologi, geografi og fysik-kemi slået sammen under overskriften "naturfagene". Årsagen er, at fagene hver for sig har få timer, og i forvejen betjener sig af et udstrakt tværfagligt samarbejde, som leder hen mod den fællesfaglige naturfagsprøve i 9. klasse. Og de to naturfaglige forløb i En verden til fælles er derfor også bygget op efter de kompetenceområder, eleven bliver målt på til prøven: Undersøgelse, forstået som, hvordan eleverne bruger den naturvidenskabelige metode, modellering, perspektivering og kommunikation.

En verden til fælles bidrager bredt til de tre fags formål blandt andet ved at tilbyde eleverne mulighed for at opnå erkendelse af, at naturvidenskab og teknologi er en del af vores kultur og verdensbillede, og ønsker gennem elevernes møde med befolkningen i Tanzania at fremme elevernes ansvarlighed over for naturen og videreudvikle deres forståelse for naturressourcer og teknologi, for at de på den måde får tillid til egne muligheder for stillingtagen og handlen i forhold til en bæredygtig udvikling og menneskets samspil med naturen – lokalt og globalt.

Fra fælles mål for Fysik/kemi, biologi, geografi:

Naturfagene: Rent drikkevand
Naturfagene: Landbrug og gødning

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensmål	
Undersøgelse	Eleven kan designe, gennemføre og evaluere undersøgelser i fysik/kemi, biologi, geografi.	Eleven kan formulere og undersøge en afgrænset problemstilling med naturfagligt indhold	Eleven har viden om undersøgelsesmetodens anvendelsesmuligheder og begrænsninger.
Modellering	Eleven kan anvende og vurdere modeller i fysik/kemi, biologi, geografi.	Eleven kan anvende modeller til forklaring af fænomener og problemstillinger i naturfag.	Eleven har viden om modellering i naturfag.
Perspektivering	Eleven kan perspektivere fysik/kemi til omverdenen og relatere indholdet i faget til udvikling af naturvidenskabelig erkendelse.	Eleven kan beskrive naturfaglige problemstillinger i den nære omverden.	Eleven har viden om aktuelle problemstillinger med naturfagligt indhold.
Kommunikation	Eleven kan kommunikere om naturfaglige forhold med fysik/kemi, biologi, geografi.	Eleven kan kommunikere om naturfag ved brug af egnede medier.	Eleven har viden om metoder til at formidle naturfaglige forhold.

Adgang til drikkevand

(4-5 lektioner)

Materialer

Elevark

Filmen om adgang til drikkevand i Tanzania:

<https://youtu.be/iKsPT6OSf9U>

Materialer til forsøg om vandrensning. Se nedenfor.

Forløb:

Filmen om adgang til drikkevand i Tanzania, hvor Antoni forklarer om adgangen til rent drikkevand.

Diskussion og refleksion

Diskuter følgende spørgsmål med eleverne:

- Hvorfor er vand vigtigt i forhold til sundhed og hygiejne?
- Hvorfor er vand vigtigt i forhold til landbrug?
- Hvordan optager planter næring?
- Hvorfra hentes vandet til drikke, landbrug og personlig hygiejne?
- Hvordan behandler man grundvand?
- Hvordan behandler man overfladevand?
- Hvordan, hvor langt og hvem transporterer vandet i filmen?
- Hvad vejer det transporterede vand? (10 spande a 20 liter (kg) = 200 kg)

Undersøgelse

Del eleverne i grupper. Lad dem undersøge på nettet:

- Undersøg, hvor kommer drikkevandet fra i dit lokalområde
- Hvor kommer drikkevandet fra i Danmark?
- Hvordan renser vi drikkevandet i Danmark?
- Hvor meget vand bruger en gennemsnitsfamilie i Danmark? - sammenlignet med forbruget i Tanzania?
- Saml op i klassen.

Gennemfør herefter 2-3 forsøg med at rense vand f.eks.:

- Vandets kredsløb i akvarie med husholdningsfilm
- Inddampning af saltvand
- Rensning af vand ved hjælp af aktivt kul (f.eks. Life Straw)

Alternativt kan disse forsøg være til inspiration:

Forsøg 1 - model af grundvandsrensning med jord - se video:

Model af grundvandsrensning gennem forskellige jordlag og eventuelt kulfilter
<https://testoteket.dk/aktivitet/rens-muddervand-med-sand/>
eller <https://www.tv2nord.dk/outdoor-nu/outdoor-nu-byg-dit-eget-vandfilter>

Forsøg 2 - rensning af sodavand eller saftvand med kulfilter - se video

Rensning af vand med kulfilter:

<https://testoteket.dk/aktivitet/sodavandsrens/>

Forslag til evaluering

- Hvad har I fundet ud af? Hver gruppe fortæller om deres iagttagelser.
- Drøft fordele og ulemper ved forsøgene, hvor I forholder jer til forskellen på Danmark og Tanzania.

Landbrug og gødning

(2-4 lektioner)

Materialer

- Filmen om bæredygtigt landbrug i Tanzania: <https://youtu.be/jSZGni6aaM8>
- Karsefrø og materialer til dyrkning.
- Tomme flasker eller kolber.
- Kraftig bomuldsnor (OBS syntetiske materialer duer ikke).
- Materialer til fremstilling af kemisk gødning. Se instruktion nedenfor.
- Hvedekorn og urtepotter.

Forløb

- Se filmen om bæredygtigt landbrug i Tanzania: <https://youtu.be/jSZGni6aaM8>

Diskussion og refleksion

Se filmen, diskuter følgende spørgsmål:

- Hvorfor kan det være nødvendigt at gøde jorden?
- Hvilke former for gødning findes der?
- Hvad er forskellen på naturgødning og kunstgødning?
- Hvilke fordele/ulemper er der ved at bruge naturgødning og kunstgødning?
- Hvornår bruger man kunstgødning - fordele (nemt, uøkonomisk) og ulemper?

Undersøgelse

I filmen beskrives et drypsystem. Eleverne laver i forsøg 1 selv forsøg med drypsystem. I forsøg 2 fremstiller eleverne deres egen gødning og undersøger effekten af den.

Forsøg 1

- lav et drypsystem

Gå i grupper, så 2 bakker karse, som skal have vand m/u gødning

- Konstruer et drypsystem med bomuldsnor - hvor længe kan det holde vand? Overvej forskellige former for optimering.
- Vend tilbage til forsøget for at se, hvilken effekt det har at vande med eller uden gødning?

Forsøg 2

- gødningsforsøg ud fra egenfremstillet gødning

I dette forsøg gennemfører eleverne et gødningsforsøg på hvedekorn med kombinationer af NPK-gødning,

som kun indeholder to af de tre makronæringsstoffer N, P og K gødning. Derudover en gødning med alle tre næringsalte.

Fremstil egen

koncentreret gødning:

- 4 forskellige gødninger: Opløs op til tre salte i hvert sit bægerglas - 3 g af hvert salt i 100 ml vand, men hvor der i tre af gødningerne er undladt henholdsvis N, P og K, for at se virkningen af det manglende salt.
 - o P i form af saltet Natriumbiphosphat - NaH_2PO_4 (3 g)
 - o N i form af saltet Ammoniumnitrat - NH_4NO_3 (3 g)
 - o K i form af saltet Kaliumchlorid - KCl

Gødning 1 - undlad N i form af Ammoniumnitrat

Gødning 2 - undlad P i form af Natriumdihydrogenphosphat

Gødning 3 - undlad K i form af saltet Kaliumchlorid - KCl

Gødning 4 - tilsæt alle tre salte

Fremstil gødningsvand til hvedekornene:

- Fortynd den koncentrerede gødning 1:200 ved at tage ca. 5 ml koncentreret gødningsvand til 1 liter vand.

Plant hvedekorn i urtepotter:

- Lav 5 potter med ensartet jordblanding - put 3 hvedekorn i hver sin urtepotte 1 cm nede i den fugtige jord.
- Efterfølgende vandes hver potte med sin egen fortyndede gødning.
- Den sidste potte bruges som reference og får kun vand.

Perspektivering af forsøg og handleperspektiv, samt evaluering

- Hvorfor er der en urtepotte, hvor der ikke gødes - reference?
- Var der forskel på, hvordan hvedeplanterne udviklede sig, og hvad havde du forventet?
- Hvorfor kan det være vigtigt med adgang til kemisk gødning?

Mangroveskovene på Zanzibar

Den store ø Zanzibar er i fare for at forsvinde i havet på grund af klimaforandringer. Det skyldes, at mangroveskovene, som er vigtige for øens overlevelse, er truede. Mangrove er træer og buske fra en lang række plantearter og -familier, som er tilpasset til at vokse i saltvand i tropiske og subtropiske kystområder.

Mangroven danner skove og sumpområder, der har et varieret biologisk liv samtidig med, at mangroveområderne medvirker til at beskytte kystområderne fra bølgerne og havets påvirkning.

Se filmen om mangroveskovene på Zanzibar med eleverne: <https://youtu.be/ZlChuQglUqU>

Lad dem være opmærksomme på følgende undervejs:

- Hvorfor er mangroven truet?
- Hvordan beskytter mangroven naturen på øen Zanzibar med hensyn til ferskvand?
- Hvorfor er mangroven vigtig i forhold til klimaforandringerne?
- Hvilken rolle spiller mangroven i forhold til økosystemet i havet?
- Saml op i klassen.

Efterfølgende kan undersøges:

- Hvordan er mangroven opbygget, og hvordan formerer mangrovetræerne sig?
- Hvilke fordele har mangrovetræerne af deres rødder, og hvilken betydning har disse og mangroven for økosystemet, samt biodiversiteten?
- Hvordan har dyrelivet, herunder fiskeyngel, gavn af mangroven?
- Hvilke dyrearter lever på og omkring rødderne, herunder ved høj- og lavvande?
- Hvorfor er det en fordel for klimaet, at mangroven binder fem gange mere kuldioxid end andre træer?
- På hvilken måde er det en trussel for miljøet og klimaet, at mangrovetræ lokalt bliver brugt som brænde eller til tømmer?
- Saml op i klassen og kom ind på, hvilke konsekvenser en udryddelse af mangroveskoven har for os mennesker? Både globalt, men på sigt også lokalt.

Friluftsrådet